

АДЫГЭ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
кыщегъэжыагъэу
кыдэклы

№ 92 (23021)

2024-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

ЖЪОНЫГЪУАКІЭМ и 28-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклубгохэр

МАКЪ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгеим и Лышъхъэ Јункыбзэхэр аритыжыгъэх

Мыекъуапэ ит псэуплэ комплекскӀэу «Яблоневый» зыфилорэм сабий ибэхэм, ны-тыхэр зышъхарымытыж кӀэлэцӀыкӀухэм унэ 25-у къафыхагъэкӀыгъэхэм ялункыбзэхэр тыгъуасэ щаратыжыгъэх. Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат унэ кызыратыгъэхэм къафэгущӀонэу ащ кӀэкӀогагъ.

А. Гусев

ЛъэпкӀ проектэу «Псэуплэмрэ кӀэлэ щыӀакӀэмрэ» зыфилорэм диштэу зэхатӀгъэ Јофтхъабзэм хэлэжыагъэх АР-м и КӀэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, Адыгеим ипрокурорэу Игорь Шевченкэр, Урысыем и Следственнэ комитет АР-мкӀэ иследственнэ гъэлорышӀапӀэ ипашэу Василий Лариныр, Мыекъуапэ имэрэу Геннадий Митрофановыр, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, депутатхэр, псэопӀэ-шыным фэгъэзэгъэ фирмэу, пшъэдэкӀыжъэу ыхъырымкӀэ гъунэпкӀэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «КСК-м» ипашэхэр.

Республикэм и Лышъхъэ ящылэныгъэ кыкӀэхъухъэгъэ хъугъэ-шӀэгъэ гушӀуагъомкӀэ кӀэлэцӀыкӀухэм афэгущӀуагъ, фэтэрыкӀэхэм ялофхэр шызэпыфӀнхэу, гӀлэтыплэ афэхъунэу афӀлӀэуагъ.

«Непэ шъо шъуизакъоп зимэфӀэкӀыр, республикэмкӀэ мы мафӀэм мэхъанэшхо иӀ. Президентэу Владимир Путиным кыгъэуцугъэ пшъэрылӀ шъхъалэм — тицӀыфхэм, анахъэу ЈэпылӀгъу тедзэ зэратынэу зытефӀэхэрэм ящылэныгъэкӀэ ящыкӀлӀгъэ амалхэр ягъэгъотыгъэнхэм — изэшӀохынкӀэ зичзэуу Јофтхъабзэ зэшӀохыгъэ хъугъэ», — кыӀуагъ Къумпыл Мурат.

Адыгеим и Лышъхъэ зэрэхигъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, кӀэлэцӀыкӀу ибэхэм унэ ятыгъэным илофыгъо ышъхъэкӀэ гъунэ лъефы. ГъэрэкӀо сомэ миллиони 177,5-у кыкӀагъэкӀыгъагъэмкӀэ унэ 71-рэ къащӀыгъ. Ащ нэмыкӀэу джыри мыгъэ унэ 70-рэ кызылӀкӀагъэхъан ямурад. Непэ фэтэр 25-мэ ялункыбзэхэр кӀэлэцӀыкӀухэм аратыжыгъэх. Мыекъуапэ икӀокӀыплэ щагъэпсырэ унакӀэм кӀэлэцӀыкӀу ибэхэм унэ гъэмафӀэм къащыфыхагъэ-кӀынэу рахъухъэ. АР-м и Лышъхъэу кӀулыкӀу гъэнэфагъэхэм пшъэрылӀ афӀшыгъ апэрэ илъэсныкъом икӀлӀуххэм

атетэу мыгъэ фэтэрхэр нахъыбэу къащӀыфӀнхэмкӀэ мылӀку тедзэ кыкӀагъэ-кӀынэу.

Республикэм ипашэ зэрэхигъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, лъэпкӀ проектэу «Псэуплэмрэ кӀэлэ щыӀакӀэмрэ» зыфилорэм, псэопӀэ-шыным псынӀкӀэу зызэрагъэушъомбгъурэм яшӀуагъэкӀэ кӀэлэцӀыкӀу ибэхэм фэтэрхэр къафыхагъэкӀыгъэнхэм епхыгъэ Јофыгъор зэшӀохыгъэ мэхъу. Анахъэу зыпылӀхэр комплекскӀэу агъэпсыхэрэм ащ фэдэ унэхэр къащаратынхэр ары. АщкӀэ шысӀшӀоу щыт микрорайонэу «Яблоневый» зыфилоу псынӀкӀэу зызыушъомбгъурэр. Мыщ унакӀэхэр щашӀых, а зы уахътэм инженер, социальнэ инфраструктурэр шызэтырагъэпсыхъэ. Ащ кыпӀэлӀу чыплэр зэтырагъэпсыхъэ, кӀэлэцӀыкӀу, спорт джэгупӀэхэр, сатыу псэуалӀэхэр агъэпсых. Нэгырэ 240-мэ

ателытэгъэ кӀэлэцӀыкӀу ЈыгыплӀэр, нэгырэ 1100-мэ атегъэпсыхъэгъэ еджӀепӀэ-шор, цыфхэм япсауныгъэ зыцагъэ-пытэрэ комплексэу «Ошъутен» зыфилорэр ащ кыбгъодӀых.

АР-м и Лышъхъэ ЈэпылӀгъу къафэхъугъэ пстэуми: псэопӀэшӀхэм, специалистхэм, социальнэ проектхэм япхыгъэ пшъэрылӀхэр зыгъэцакӀэхэрэм, лъэныкӀо зэфӀэшъхъафхэмкӀэ ныбжыкӀэхэм ЈэпылӀгъу къафэхъухэрэм тхъашъуегъэпсэу арилуагъ.

«Предпринимательствэм зегъэушъомбгъугъэным, цыфхэм ЈофшӀапӀэ къафэгъотыгъэным, унэгъо ныбжыкӀэхэм, ныхэм, кӀэлэцӀыкӀухэм ЈэпылӀгъу афэхъугъэным япхыгъэ программэ зэфӀэшъхъафхэр Адыгеим щагъэцакӀэх», — кыӀуагъ АР-м и Лышъхъэ.

(ИкӀлӀух я 2-рэ нэкӀуб. ит).

Республикэм иэкономикӀэ кӀэгъэжы- нышху

Тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкӀуагъ «Сибизнес. Уахътэм сьдӀэб-кӀон» зыфилорэ конференциер. Ар зыфэгъэхъыгагъэр урысые предпринимательствэм и МафӀэ ихэгъэунэфыкӀын ары.

Мы зӀлукӀэгъум изэхӀэцӀуагъэхэр АР-м предпринимательствэм ЈэпылӀгъу етыгъэнымкӀэ и Гупчэрэ шӀолӀыр къутамэу «Урысыем икӀэгъэжы» зыфилорэмрэ. Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Јофтхъабзэм хэлэжыагъ.

Конференцием шылагъэх АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэ игуадзэу Лыхъсэ Махъмуд, АР-м иэкономикӀэ хэхъоныгъэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ иминистрэу Шәуджән Заур, муниципалитетхэм япашэхэр, бизнес-сообществэм илӀыкӀохэр, Адыгеим ифермерхэм я Союз, АР-м и Общественнэ палатэ, АР-м и Сатыу-промышленнэ палатэ, цыфхэм ЈофшӀэн ягъэгъотыгъэнымкӀэ кӀэралыгъо кӀулыкӀуым и ГъэлорышӀапӀэ, МФЦ-м, Адыгеим ис бзылӀфыгъэхэм я Союз ялӀыкӀохэр, джащ фэдэу предпринимательствэу цыкӀлӀмрэ гурытымрэ ЈэпылӀгъу ятыгъэным ыкӀи чыфӀэтыным афэгъэзэгъэ учреждениехэм ЈофышӀлӀэхэр.

ЗӀлукӀэгъум хэлэжыэхэрэм шӀуфӀэс къарихызэ республикэм и Лышъхъэу ясӀнэхъат епхыгъэ мӀфӀэкӀэу блӀкӀыгъэм пае предпринимательхэм къафэгущӀуагъ ыкӀи кыкӀыгъэщыгъ ахэм гъэхъагъэу ашӀыхэрэм яфӀэм-бжыым республикэм ихэхъоныгъэ зэрэтырихъэр.

«Урысыем и Президентэу Владимир Путиным кызырӀэхигъэщырэмкӀэ, бизнес цыкӀлӀмрэ гурытымрэ тыхэгъэу икӀэгъэ-кӀоных. Адыгеим иэкономикӀэ, Јо хӀлӀлӀ, ащ мэхъанэшхо иӀ. ПстӀумкӀи республикэм кыкӀахъыжырэм ызыщанэ фӀдизыр предпринимательствэу цыкӀлӀмрэ гурытымрэ кӀаты. Республикэм Јоф шызышӀлӀэхэрэм языщанэ фӀдизыр бизнес цыкӀлӀмрэ гурытымрэ ахӀэцагъэх: ахэр зэрэхъухэрэр нэгырэ 64800-рэ», — кыӀуагъ Къумпыл Мурат.

Пандемием илъэхъан ыкӀи непэ санкциехэм къахӀкӀэу Јофхэр нахъ кӀэхъылагъэх нахъ мышӀлӀми, кӀэралыгъом илӀылӀгъу хӀлӀлӀ цыфхэм амалыкӀэхэм ялӀэхъан Јоф ашӀлӀнэу зырагъэсагъ. Ежы шъхъэкӀэ зилӀоф кызылӀузыхыгъэхэм япчъагъэ нэгырэ мини 8-кӀэ Адыгеим нахъыбэ щыхъугъ, пстӀумкӀи нэгырэ мин 22-рэ фӀдиз хъугъэ. Ащ нэмыкӀэу унэе предпринимательхэм япчъагъэ нэгырэ минкӀэ нахъыбэ хъугъэ ыкӀи нэгырэ мин 13,7-м ехъугъ.

(ИкӀлӀух я 2-рэ нэкӀуб. ит).

Республикэм иэкономикэккэ кыгъэкъонышху

(Икляух).

Республикэм и Лышхъэ анахъэу ыналэ зытыригъэтыгъэхэм ащыщ тикъэралыгъо шьолпырхэм ыкли бизнесым лэпылэгъу ятыгъэнымккэ амалэу ыгъэфедэхэрэр нахыбэ зэрэхуыгъэхэр. Адыгеим зэхуыбытагъэу кышахыжыерэр проценти 105-м, кыдагъэкыерэм ииндекс – проценти 106,1-м, хахъохэр – проценти 109,3-м нагъэсынхуэ мэгугъэх.

Къумпыл Мурат кызырлыуагъэмккэ, ильэсэу икыгъэм бюджет хъарджхэр сомэ миллиард 59-м, инвестицихэр сомэ миллиард 61,6-м шокыгъэх. Ильэсэу тызхэтым гъэтхалэм ехъулэу лощлэн зымыгъотыхэрэм япчъагъэ процент 0,4-м нэсэу кыкычыгъ. Гурытымккэ лэжъапккэр сомэ мин 50-м нэсыгъ.

Адыгеим и Лышхъэ аналэ зытыра-ригъэдзгъэхэм ащыщ экономикэм ыльэныкккэ гъэхъагъэу ашыхэрэм социальнэ лощыгъохэм язэшохынккэ яшуагъэ кызырэккэрэр, хушхъафыкыгъэ дзэ операцием хэлажъэхэрэм, Донбассрэ Новороссиерэ ащыпсэхуэрэм лэпылэгъу ятыгъэным ыльэныкккэ.

Бизнесым экономикэм чыплэу шиубытырэм кытегушылэу Къумпыл Мурат кызырэхигъэщыгъэмккэ, Урысыем и Правительствэ бизнес цыклымрэ гурытымрэ къахиубытэхэрэм къэралыгъо лэпылэгъу ятыгъэнымккэ шьолпырхэм амал дэгъухэр арегъэгъотых. Гушылэм пае, лэпкь проектэу «Предпринимательствэ цыклымрэ гурытымрэ, унэе предприниматель лощлэнэм лэпылэгъу етыгъэныр» зыфилорэм ишуагъэккэ республикэм ис предпринимательхэм лэпылэгъу аратырэм хэлшыккэу зырагъэушомбгъугъ. 2019-рэ ильэсым кышгъэгъагъэу 2024-м ыклэм нэсэу лэпкь проектымккэ ахэм апэлуагъэхъащтыр сомэ миллиард 1,7-рэ фэдиз хуэнэу кырадзагъ.

Республикэм ипачэ анахъэу кызыщыцугъэхэм ащыщых инвестпроектхэу –

зыгъэпсэфыплэ чыплэу «Лэгъонакъэрэ» промышленнэ паркэу «Инэмерэ». Ахэм лощлэплэ чыплэ мин 12,5-м нахъ мымаккэу къатын, бюджетым джащ фэдэу хэхъо ин фашлын альэкышчт.

Бизнесым социальнэ пшъэдэкыжъэу ыхыерэм мэхъаншхо зэрирэр кыхигъэщыцэ Къумпыл Мурат унэе предприятиехэм япачэхуэ зилофшлэхэм ялэжъапккэ къафэзылэтыхэрэм зерафэразэр кыхигъэщыгъ. Гурытымккэ республикэм шагъэуцугъэ лэжъапккэм шъхадэккэу ахэм ялофшлэхэм ахыщ алэклагъахъэ.

«Мы ильэсым иапэрэ мэзиц икляуххэм нафэ кызырашыгъэмккэ, предпринимательствэ цыклымрэ гурытымрэ альэныкккэ лощылэхэрэм сомэ мин 46-рэ зырыз фэдиз къараты, Адыгеим гурытымккэ сомэ мин 50 фэдиз. Ау предприятие цыклымрэ нэбгырэ 50-м шомыккэу зыщылажъэхэрэм къаратырэ ахыщэр хэлшыккэу ащ нахъ маккэ – гурытымккэ сомэ мин 28-м тлэккэу ехуэ нылэп. Зэккэми а лощыгъом шьуналэ тешудзэнэу зыкышхуфэсэгъазэ», — кылуагъ Къумпыл Мурат.

Бизнес-сообществэм тапэккэ зэдэлэжъэныгъэ дырлэнным хэбзэ кылуыкхуэр зэрэпылхэм фэгъэхыгъэу Адыгеим и Лышхъэ кылуагъ социальнэ мэхъанэ зилэ проектхэр пхырызышхуэр предпринимательхэм лэпылэгъу аритыным зэрэфэхъазырыр. Мы конференцием зэккэми яздэлэжъэныгъэ нахъ зэригъэпытэщтыр, республикэм хэхъоныгъэм изичэзыу лэбэккэу щидзынымккэ ащ мэхъанэ гъэнафэгъэ зэрирэр ащ кылуагъ.

Фэло-фашлэхэм, зеклонымккэ хъаклэхэм япхыгъэ лощхэм язэшохын афэгъэзэгъэ предпринимательхэм квалотагъ гъэхъагъэу ялэхэм афэгъэхыгъэу.

Ащ нэмыккэу, лощтхъабзэм кыдыхэлытагъэу, бизнес-сообществэм иллыккэу хэм шлухъафтынхэр къаратыжыгъэх. АР-м экономикэмккэ и Министерствэрэ гупчэу «Сибизнес» зыфилорэмрэ альэныкккэ кыккэу предприниматель заулэмэ шлухъафтынхэр, щытхуэ тхылхэр ыкли нэпэеплэ тамыгъэхэр къаратыжыгъэх.

АР-м и Лышхъэ ипресс-кылуыккэ

А. Гусев

УФ-м и Президент и Указ

Урысые Федерацием икъэралыгъо тынхэр афэгъэшхошэгъэнхэм ехылапгъ

Мэкъу-мэщым ыльэныкккэ гъэхъагъэу илэхэм ыкли ильэсыбэ хуыгъэу гуетыныгъэ фырилэу лощ зэришлэрм апае щытхуыцлэу «Урысые Федерацием мэкъу-мэщымккэ изаслуженнэ лощыш» зыфилорэр Щербина Анатолий Николай ыккым — Адыгэ Республикэмккэ мэкъу-мэщ кооперативэу «Лениным ыцлэккэ щыт колхозыр» зыфилорэм инженер шъхъалэ фэгъэшхошэгъэнэу.

Урысые Федерацием и Президентэу Владимир ПУТИН

Москва, Кремль
жьоныгуаклэм и 21-рэ,
2024-рэ ильэс
N 423

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия 36-рэ зэхэсыгъо 2024-рэ ильэсым жьоныгуаклэм и 29-м щылашчт.

Зэхэсыгъом зышхалэплэщтхэм мыщ кыккэлыккэрэ лощыгъохэр ахагъэхъагъэх: законопроектхэу «Адыгэ Республикэм изаконхэу «Федеральнэ законэу «Унэ-шыным изегъэушомбгъунккэ лэпылэгъу ягъэгъотыгъэным ехылапгъ» зыфилорэм диштэу зэхашэрэ псэуплэ-псэолэшлэ кооперативхэм ахагъэхъан альэкышчтхэм, ащ фэдэ кооперативхэм аштенхуэ фитыныгъэ зилэхэм яспискэ зигугъу къэтшыгъэхэр хагъэхъанхэмккэ лэапсэу щылэхэм ыкли ащ фэдэ спискэхэм язэхэгъэуцонккэ шапхъэхэм яхылапгъ» зыфилорэм, «Сабый ибэхэмрэ ны-тыхэр зышхъарымытыж ккэлэцлыккэхэмрэ зыщыпсэушчтхэ унэ зэраратырэм ехылапгъ» зыфилорэм зэхокыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм афэгъэхыгъэм» ятлонэрэу хэлплэгъэныр; законопроектхэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Муниципальнэ образованием иллыккэу кылуыккэу идепутатхэм яхэдзын ехылапгъ» зыфилорэм зэхокыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхыгъэм», «Адыгэ Республикэм изакон заулэмэ зэхокыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм яхылапгъэм», 2024-рэ ильэсым ия 1-рэ кварталккэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет зерагъэцклагъэм ехылапгъэ зэфэсыжым апэрэу ахэлплэгъэныр ыкли нэмыккэ лощыгъохэр.

Къалэу Мыекъуапэккэ Жуковскэм иурам тет унэу N 22-м (Адыгэ Республикэм и Лышхъэ и Координационнэ гупчэ) сыхъатыр 10.00-м зэхэсыгъор щырагъэжъэчт.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЭР

А. Гусев

Адыгеим и Лышхъэ лунклыбзэхэр аритыжыгъэх

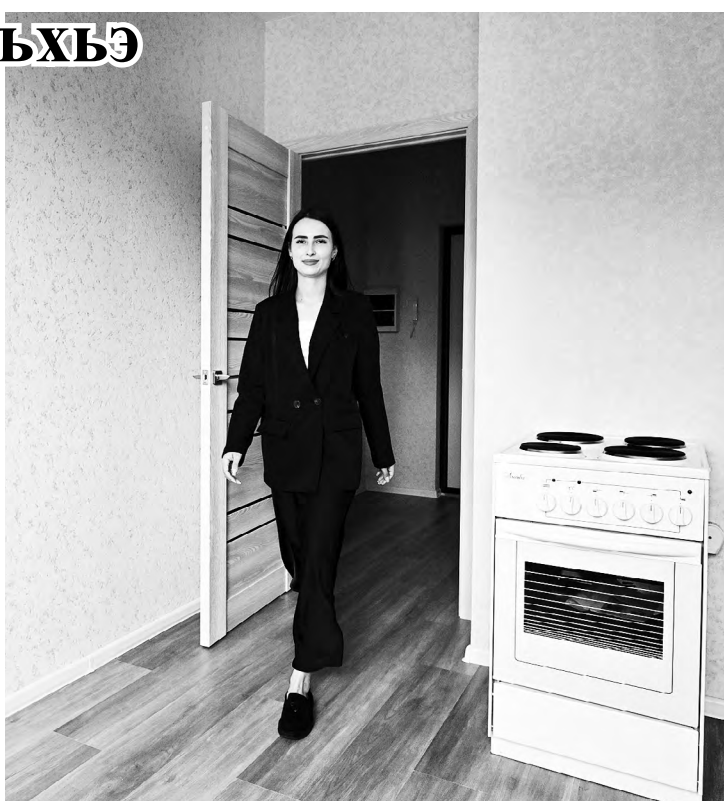
(Икляух).

Ккэлэцлыккэхэр зыплунэу зыштагъэхэми, унаккэ кызыратыгъэхэми Адыгеим и Лышхъэ зэрэфэразэхэр къалуагъ сабий ибэхэмрэ ны-тыхэр зышхъарымытыж ккэлэцлыккэхэмрэ ыналэ кызыратыригъэтырэм, лэпылэгъу зерафэхуэрэм афэшл.

Унэ кызыратыгъэхэм ащыщэу Алена Кошчевам республикэм ипачи, къалэм имэри ригъэблагъэхи, ифэтэр зэрэзетегъэпсыхъагъэр аригъэлээгъугъ. Джащ фэдэу кызыхуыгъэ мафэр тыгуасэ хэзыгъэунэфыкыгъэ Яна Косенковам иуни Адыгеим ипачэ ихъагъ. Къумпыл Мурат пшъашъэм фэгъушлуагъ, унаккэ итхъахынынэу, гъэхъагъэхэр ышынхуэ фэлэлуагъ.

Ящылэныгъэ дахуэ зэрэзэпыфэщтым, унэу къаратыгъэхэр мафэ зерафэхуышчтхэм ицыхъэ зэрательыр Адыгеим и Лышхъэ кылуагъ.

АР-м и Лышхъэ ипресс-кылуыккэ

А. Гусев

Урысыбзэмккэ непэ заушэты

Урысыбзэмккэ зыккэ къэралыгъо ушэтыныр непэ Урысыем щаты. Адыгеимккэ ащ нэбгырэ 1778-рэ хэлажъэ. Ахэр мы ильэсым я 11-рэ классыр къэзыухыхэрэр ары. Ушэтыныр сыхъати 3,5-м (такыккэ 210-рэ) телытагъ, гъэцэккэн 27-рэ кыдыхэллытагъ. Аужырэм нэмыккэу зэккэри тест шьуашэм иль. Ахэм ащыщхэм мыгъэ зэхокыныгъэхэр афашлыгъэх. Нахыбэмккэ ахэр гъэцэккэнхэм уасэ зерафашлыштым ехылапгъ.

Зерагъэнэфагъэмккэ, урысыбзэмккэ балл анахъ маккэу 40 ныбжыккэхэм рагъэкъун фае. Апшъэрэ еджаплэм ахэр члэхъанхэмккэ университететым ежы ишапхъэхэр егъэнафэх, ау Министерствэм ыгъэуцугъэ пчъагъэхэм анахъ маккэ хушчтэп.

Ушъхъагъу зэфэшхъафхэм апкь кыккэу урысыбзэмккэ непэ ушэтыным къемыкккэушхуыгъэхэм мэкъуогъум и 17-м джыри зэ атыжын амал ялэщт.

Блэккыгъэ ильэсхэм еджаплэр къэзыухыгъэхэу иккэрыккэу урысыбзэр зытыжы зышлоигъохэм бэдзэогъум и 4-м загъэтэрэзыжын альэкышчт. Ккыуачлэ зилэщтыр аужырэ ушэтыным иккэгъэлэгъонхэр ары. Джащ фэдэу аттестатым дэхъащт пчъагъэр зыгъэтэрэзыжы зышлоигъохэм мафэ тедзэхэр ялэщтых: лонгъом и 4-м ыкли и 23-м.

АНЦОКЪО Ирин.

УФ-м Иофшэнымклэ и Лыхъужьэу, Адыгеим, КъБР-м, КъЩР-м янароднэ тхаклоу Мэщбэшлэ Исхьякь кызыхъугьэр непэ илэс 94-рэ мэхьу

Мэфаклэ пэпчъ дэклэжьи, дэлъэбакъо

Адыгэ напэр кыухъумэнэу, ылэтынэу кэхъугъ зыфалохэрэм ащыц титхэклошхоу Мэщбэшлэ Исхьякь. Исабыигъом кыщегъэжъагъэу гурыгъозэ, гулытэ-лупклэгъэ гъэшлэгъон хэлыгъ. Илэгъумэ ялытыгъэмэ, «иныгъэу цыкы хъужыгъэу», бэ гу зылыюзгъатэу, бгъэшлагъо икхъоу хэплагъоу кыкыоклыщтыгъэр.

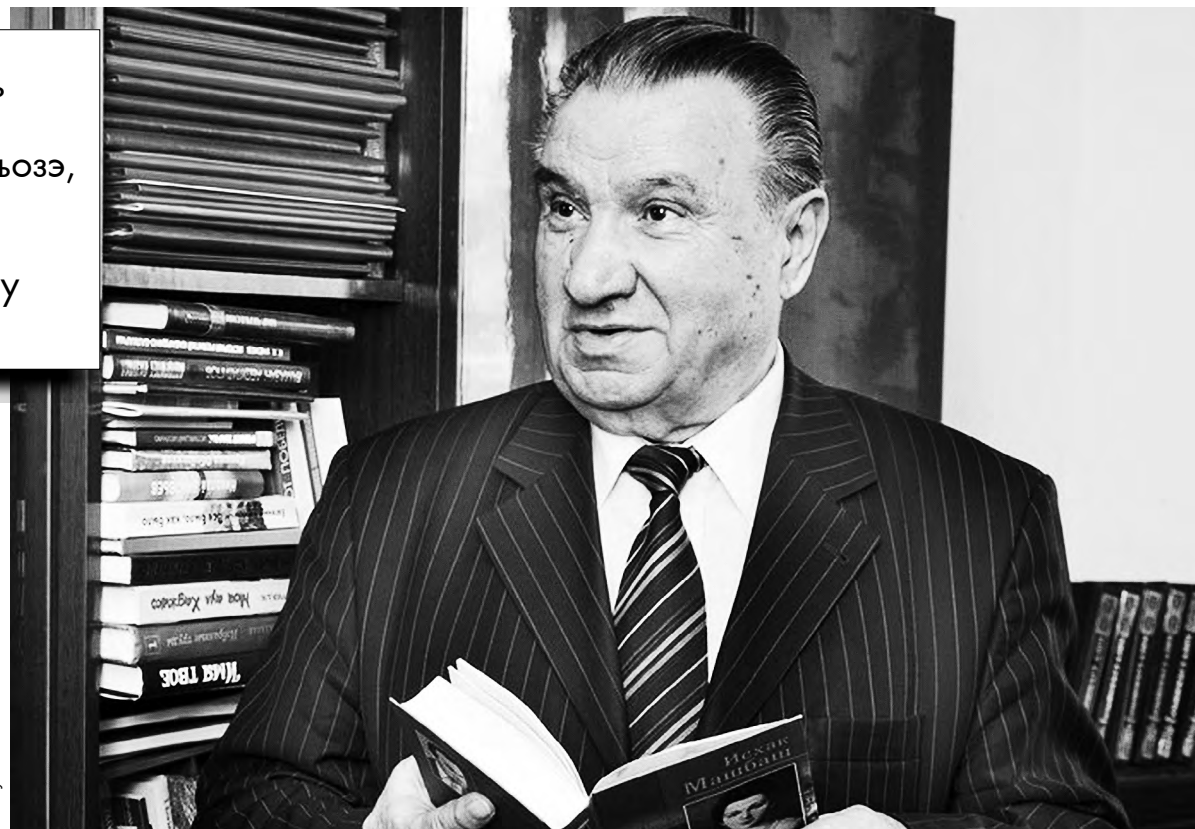
Непэ тхаклор ныбжъ дахэ зил, ау ащ пае зигъашлоу, зыфэсакыжъэу щысэп, ишы лъэрыгъ джыри ылъакъо пытэу (шыкур!) ит, игупшысэ зэпыуи зэпычи имылэу дахэу мэлэжъэ. Арыщтын, «зышлэигом Тхъэри кыиделэ» зыкларэри. Зы зэ-луклэгъу-зэдэгъушылэгъу горэу дысыллагъэм ащыц «Сыдигъуа зызыбгъэпсэфрэр?» — сгуи сеупчыгъ, ежым емыгупшысахэу — «Сытхэ зыхъуклэ» кысылэжыгъагъ. Ар шыпкэ дэд, имафэ кэс усэн-гупшысэны ыкыи тхэн зэпымычыжкыкэ кэгъэшъыпкэжъы. Акъыл-губзыгъэгъэ инэу хэлыр фэсакъэу егъэлажъэ, еухъумэ.

Ары. Сыд фэдэрэ уахъти, лъэхъани кыхэкыкы цыф зырыз дэдэхэр — сыдигъуи зыфырикъужьын зылыэкыкыхэрэр. Ахэр гушхох, лушых, бжышлох, щтэлхэ-кхэрабгъэхэп, зэфалох, пытэх. Епэсыгъэ дэдэу «Урысыем Иофшэнымклэ и Лыхъужь» зыфилорэ цлэ лъаплэр кыфагъэшъошагъ. Итворческэ гупшысэу, чыгышхоу зызыштагъэми, кхэ-ралыгъо тын инхэр кырапэсыгъэх. Мэщбэшлэ Исхьякь иадыгэ лъэпкы фишлэрэр шломаклэу, мафэ кэс ащ непи хегъахъо, Адыгэ Республикэм и Гимн иавтор. Тхэкло кызызрыклоп, гупшысэкло ин: усакло, иапэрэ усэ сборникэу «Цыф лъэшхэр» 1953-рэ илэсым (ащ дэжым Исхьякь илэс 23-рэ ыныбжыгъ) кыидэклэгъ.

1949-рэ илэсым щегъэжъагъэу Мэщбэшлэ Исхьякь ытхыхэрэр хеутых, клэзгъэтхъымэ сшлоигъор, гъэпсэф имылэу, игупшысэ илэс 75-рэ къабзэм зэрэлажъэрэр ары. Уехъопсэнэу, гушъхъэ лъэпсэ пытэ итворчествэ ил.

Тхаклоу Мэщбэшлэм иакъыл-гупшысэ цыпэ къэклиуаплэ хъугъэр ным игушылэ фаб ыкыи янэклэ ятэжъэу Дэунэжъ Бакъ ихъаклэщ пчэкъогъу къотэу зэдэлугъэу, зэхихыгъэ пстэур ары. Исхьякь Шумафэ ыкхор Краснодар крайм хэхъэрэ Успенскэ районим ит адыгэ къуаджэу Шхъащэфыжъ жьоныгуаклэм и 28-м, 1930-рэ илэсым кыщыхъугъ. 1951-рэ

илэсым Адыгэ клэзэгъэджэ училищыр, 1956-м Москва дэт Литературнэ институтэу М. Горькэм ыцлэ зыхъырэр дэгъу дэдэклэ, ащ ыужылоу, КПСС-м и ЦК и Апшэрэ партийнэ еджаплэ журналистикэмклэ ифакультет кыухыгъэх. Илэс зытлущэ лъэпкы гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» (джы «Адыгэмак») иотдел ипашэу Иоф ышлагъ. 1962 — 1970-рэ илэсхэм адыгэ тхаклохэм я Союз ипэшагъ. 1970 — 1983-рэ илэсхэм журналэу «Зэкхъошныгъэм» иредактор шхъэлагъ. 1983-рэ илэсым кыщегъэжъагъэу джы кызынэ-сыгъэм АР-м итхаклохэм я Союз иправление итхъамат. Итхэн усэн ыкыи гупшысэны готэу,

иапэрэ романхэу «Агъаерэм ежэжхэрэп» (1966), «Цыфыртло кэхъурэп», «Нэфшэжъо лъагъохэр», «Илэс фыртынэ-хэр», нэмыкыкы ыкыи тхаклор

иусэу «Кхэрабгъ» («Беглец»), Н. Некрасовым и «Мэшлоку гъогу», мыхэм анэмыкыкыхэри Мэщбэшлэ Исхьякь адыгаб-зэклэ зэридзэкыгъэх, ахэр зы

миехэм ялауреат. Урысыем Иофшэнымклэ и Лыхъужь. Кхэ-ралыгъо тын инхэр — орденэу «Хэгъэгум ыпашъхъэ гъэхъа-гъэу щырилэхэм апае» зыфилорэм имедальхэу я III-рэ ыкыи я II-рэ шъуашэ зилэхэр, орденэу «Дружба народов», дышъэ медальхэу «Борец за мир», «Общественное признание» зыфилорэр кыфагъэшъошагъэх. Медальэу «Адыгеим и Шытхъузехъ», дышъэ медальэу «За выдающийся вклад в развитие Кубани» зыфилорэр кыратыгъэх, Мыекхуапэ ицыф гъэшлуагъ. Икхуаджэу Шхъащэфыжъ тхаклор кызыхъугъэр илэс 85-рэ зэхъум джэрз сау-гъэт щыфагъэуцугъ (ежыыр псау-зэ, ащ фэдэ тхъагъор бэмэ янэрылыгъу хъурэп). Шыкур! Непэ тилэплэ тхэклошхоу Мэщбэшлэ Исхьякь кызыхъугъэр илэс 94-рэ мэхьу, ар тиреспубликэ ичылплэ зэфэшъхъафхэм дахэу щыхагъэунэфыкы. Ныбжыыр ылытэу щысэп Мэщбэшлэр, игупшысэ дахэу ыгъэбжышлоу елэжы, ежыри гушлуагъом, лъытэныгъэм зэрагъажэрэп; шлум шлу ипэгъоклыш, тхэклогупшысэкло иным, губзыгъэм, Иофшэкло мыпшыжым ыцлэ «лыхъужькыкэ» рало. Адыгэ лъэп-кым ищылэклэ-псэуклэ зэрилъэ-клэу ыкыуачлэ хелъхъэ — джары щылэныгъэр, джары лыгъэр. Литературэр, хэгъэгур, зылэпкы зыкласэхэм ацлэклэ, тыгу кыидэ-лэу Мэщбэшлэ Исхьякь псау-ныгъэклэ, тынчыныгъэклэ, гупшы-саклэхэмклэ, гъэхъэгъаклэклэ тыфэхъохъу, «Опсэу!» етэлэ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

1949-рэ илэсым щегъэжъагъэу Мэщбэшлэ Исхьякь ытхыхэрэр хеутых, клэзгъэтхъымэ сшлоигъор, гъэпсэф имылэу, игупшысэ илэс 75-рэ къабзэм зэрэлажъэрэр ары. Уехъопсэнэу, гушъхъэ лъэпсэ пытэ итворчествэ ил.

Адыгэ хэкум ищылэклэ изетегъэ-псыхъан-зетегъэуцон анахъэу чанэу хэлэжъэгъэ общественнэ Иофшлэшхоу. Илэсыбэ зэклэ-лэыкыкыкы КППС-м и Адыгэ хэку комитет ыкыи Краснодар край комитетым ахэтыгъ, депутатхэм я Адыгэ хэку Совет ыкыи Краснодар край Советым ядепутатыгъ.

1989-рэ илэсым И. Ш. Мэщбэшлэр СССР-м инароднэ депутатэу, СССР-м и Апшэрэ Совет илыкылоу хадзыгъагъ.

Ау сыррэ общественнэ Иофшхуи, нэмыкыи ямылтыгъэу, тхаклоу ыгуи, ыпси, инэ-плэгъуи ренэу итыгъэр творчествэр, лъэпкы литературэр, ар зэрифэшъуашэу лэжыгъэныр ыкыи ежъ идунэеппыкыкэ хэхыгъэ кылотыкыгъэныр ары. Апэрэ усэ тхылым нэмыкыкыхэу усэхэр, пчыналэхэр, сатыритлэхэр, сатыриплыхэр зыдэтхэр кыкыкы-лэыкыуагъэх: «Сидунай», «Орэ-дыклэ», «Жьогъобын», «Пщы-наль», «Хыуай», «Тыжын ошх», мыхэм анэмыкыкыхэри — 15-м нахъыб. Поэзием пытэу Мэщбэшлэм ипрозэ кыщыгоуцагъ:

аныхэ зэрэшлэгъэ тарихь романыбэр — «Мыжъошъхъал» (1994), «Гъэритлэ», «Бэыкыо зау», «Хъан-Джэрий», «Адыгэ-хэр», «Рэдэд», «Кхыкыплэр ыкыи Кхыкыплэр», «Аджал гъогу», «Лагъорэ Накхэрэ», «Блэкыгъэ лэшлэгъум иджэрлэджэжъ», мыхэм анэмыкыкыхэри. Ахэр 20-м ехъух. Щэч хэлэп, Мэщбэшлэ Исхьякь итарихь произведение-хэмклэ романист инэу зыкызы-ригъэлъэгъуагъэм ыкыи Темыр Кавказым итхаклохэмклэ мы-лэныкыомклэ анахэ гуклочлэпкы лъэш, акъыл-амал, губзыгъэгъэ ин зыпкырылхэу кызызэрэчлэ-кыгъэм.

Ахэр тхылы тедзэплэ зэфэшъ-хъафхэу Мыекхуапэ, Краснодар, Москва адэтхэм урысыбзэклэ кхашыдэклэгъэх.

Урыс лъэпкы литературэм исаугъэт инэу хъугъэ «Игорь иполк фэгъэхыгъэ гушыл» («Слово о полку Игореве») зыфилорэр. Джащ фэдэу, А. С. Пушкиным ытхыгъэхэу «Гъоплъэ-шыу» («Медный всадник»), «Рыцарь хъэрам» («Скупой рыцарь») ыкыи М. Лермонтовым

тхылы дэтхэу кыидэклэгъэх.

Мэщбэшлэ Исхьякь иусэхэм ащыцхэр — «Сидунай», «Шъэгъур», «Адыгэхэр», «Адыгэ-цыер» оредышъом аралъхъагъэх.

Тхаклоу итворческэ псынэ-клэч зыкыи зэпыурэп, чъако-рэп. Сатыриплыхэр зыдэт то-митлур 2020-рэ илэсым кыидэ-клэгъы, илэс пэпчъ плэми хъунэу, тхэклошхом изы тхы-лэыкыкэ кыидэклэ. Мэщбэшлэм илитературнэ творчествэ сыди-гъуи шлэныгъэлэжъ-литературо-ведхэм янэплэгъу итыгъ: зэ-рагъашлэщтыгъ, зэхафыщтыгъ, осэшлу фашыщтыгъ К. Шашлэм, Щ. Ергъукъом, А. Цуком, Лъэп-цлэрышэ Хъалидэ, нэмыкыкыхэми. Ахэм адыгабзэклэ ыкыи уры-сыбзэклэ тхылыхэр кыдагъэ-кыгъэх: «Шлэжым уеклуныр» (Щ. Ергъукъо), А. Цуком итхылы-хэу «Мир и любовь вам, живу-щие» ыкыи «Жестокий век» зыфилорэр.

Мэщбэшлэ Исхьякь Адыгеим, Кхэбэртэе-Бэлыкъарым, Кхэрэ-щэе-Черкесым янароднэ тхаклоу. СССР-м, Урысыем, Адыгэ Рес-публикэм я Кхэралыгъо пре-

НыбжыкIэ хьакIэш

АР-м и Лъэпкъ музей зичэзыу ХьакIэш цыреклокыгъ. Республикэм и Адыгэ Хасэ ыкли Пшызэ шьолырым икультурнэ-просветительскэ гупчэу «Адыгэ Хасэм» яныбжыкIэхэм ар ягукъэкл. ШьолыритIум ялыкIохэр зэхыхэхэмэ, зэрэшIэхэмэ ашIоигъоу Iофтхьабзэр рахьухагъ.

Адыгэ ордэхэмкIэ ыкли лъэпкъ Iэмэ-псымэ мэкъамэхэмкIэ ансамблэу «Гухэлъым» кыытыгъэ къэгъэлъэгъоныр пчыхъэзэхыхэм ублапIэ фэхуыгъ. Купыр зызэхашагъэр бэшагъэп. Лъэпкъ музей кыышатыгъэ къэгъэлъэгъоныр ащ хэтхэмкIэ ятIонэрэ хуыгъэ. Ансамблэм хэт ныбжыкIэхэр Краснодар иапшъэрэ еджапIэхэм ащеджэх, шьолыыр зэфэшхьафхэм ащыщ адыгэх, ары нахь мышIэмIа ялэпкъ культурэ шүлгъэгъоу фырылэм, сенаушыгъэу ахэлъым эффицагъэхэу ижырэ ордэхэмрэ мэкъамэхэмрэ цыIэныгъэм кыыхашъжых.

— Ти Адыгей гупсэ дахэу кыыштыпгъокIыгъэх. Iэгущьо кыызэрэтытеуагъэхэмкIэ тикъэгъэлъэгъон агу зэрэрихыгъэр тлэгъуыгъэ, ар тигуап. Тхьамэфэ гъэхъазыринхэр тилэх, чэщ класэ нэс Адыгэ Хасэм иунэ тычIэсэу мэхъу. Ау ар хьаулые хурэп. Ижырэ ордэжыкIэхэр цыIэныгъэм кыыхэтэщжых. Тикуп ар ипшъэрыл шхьаIэу тэлъытэ, арышъ, тапэкли ар лъыдгъэкIотэщт, — кыIуагъ Абэсэ Долэт.

Долэт Н. А. Римский-Корсаковым ыцIэ зыхырэ музыкальнэ колледжэу Краснодар дэтым щеджэ, адыгэ ордэхэмкIэ ыкли лъэпкъ Iэмэ-псымэ мэкъамэхэмкIэ ансамблэу «Гухэлъым» хэт.

Сыхьат концертыр зы жыкъэщэгъоу кIуагъэ. НахыбагъэмIа ягуапэу едэлъуштыгъэх. Пчыхъэзэхыхэм лъэпкъ IэшлагъэхэмIа кыкыгъэлъэгъоны кыдыхэлъытэгъагъ. Дышъэ идэнымкIэ Iэпэласэу Джарымэкъо Зурет, сурэтышIэу Бэгъушъэ Заремэ ялофшлагъэхэр ыкли пхъэм дэлэжъэрэ Костокъо Руслъан иIэшлагъэхэр ащ кыышгагъэлъэгъуагъэх. Къэгъэлъэгъоным ыгупчэ хуыгъэр ижырэ адыгэ джэгукIэу «Гъунд-гъунд къал» зыфилорэр ары. Ащ ишъэфхэмрэ тарихъэу пылбым-

рэ хьакIэхэм къафилотагъ, КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэкIэ Къэралыгъо музейм икьутамэу Адыгейм щыIэм илофышIэу, лъэпкъ Iэпэласэу Гумэ Ларисэ.

— «Гъунд-гъунд-къал» зыфилорэр Нарт эпосым щыщ. ДжэгукIэр пэсэрэ хьакIэшхэм арытыштыгъ, ныбжыкIэхэр рыджэгущтыгъэх. НэбгыритIур зэпэчынатIэу уцухэти, мы лэдэхыхэм арыкIохэзэ зыр къа-

лэм тебанэщтыгъ, адырэм кыу-хуэмэщтыгъ. Мыщ фэдэ шыкIэмкIэ пым пэуцужьынхэм зэрэфэхъазырхэр, гупшысакIэу ялэр аушэтыштыгъ. ТекIоныгъэр кыдэзыхырэм дзэкIолыдзэм ипашэ ашIынымкIэ амал ыгъотыштыгъ, пым фырикъунымкIэ шIэныгъэ икьу IэкIэлъэу алъытэщтыгъ, — еIо Ларисэ.

ДжэгукIэр ныбжыкIабэхэм ашIогъэшIэгъоныгъ ыкли иешIакIэ зышагъэгъозагъ. АмышIэщтыгъэ лъэныкьуакIэу ари кыызфызIуахыгъ. Мыщ фэдэ Iофтхьабзэхэм япшъэрылхэм ащыщ лъэпкъ культурэм зегъэужьыжыгъэныр, уахътэм хэкIодэгъэ шэн-хабзэхэр цыIэныгъэм кыыхэщжыкIэгъэнхэр. ЗэхэщакIохэм кыызэраIуагъэмкIэ, мыщ фэдэ зэу-кIэхэр нахыбэ шыгъэнхэм тапэкли дэлэжъэщтых.

— Непэрэ пчыхъэзэхыхэр ежъ ныбжыкIэхэр ары зигукъэкIыр. Тэ тигуапэу ащ адедгъэштагъ. Ахэр зэхэханхэу, зэрэшIэнхэу фаехэшъ — ар дэгъу. Мызэгъэгурэ хьакIэщыри аужырэщтэп. Ары пакIошъ, дунэе адыгэ джэгукIэу зэхэтшэнэу итэхухъэ. Тыдэ щыпсэурэ адыги къэкIолэнэу тыфай. Шы-

шхьэлум ыклэм редгъэкIокIын тимурат, — кыддэгъошгагъ Адыгэ Хасэм итхьаматэу Лымышъэкъо Рэмэзан.

— Ныбджэгъу тызэфэхъуныр, тызэрэшIэныр ары пшъэрыл шхьаIэу тилэр. Мыщ фэдэу апэу тызщызэлукIэгъагъэр Краснодар. АР-м и Адыгэ Хасэ тыкыызэрэригъэблэгъагъэр апэрэ. Ар тигуап, сыда плэмэ Къэрэщэе-Черкесым, Къэбэрттэе-Бэлькъарым къарыкIырэ ныбжыкIэхэу Краснодар щеджэхэу, Адыгэ Хасэм хэтхэм Адыгэ Республикэм къаIохэ, зэрагъэлъэгъу ашIоигъу. МызэгъэгумкIэ

ар кыддэхуыгъ. Арышъ, тапэкли зэдэлэжъэныгъэр лъыдгъэкIотэным ныбжыкIэхэмкIэ мэхъанэшхо иIэу сэлъытэ, — кыыхигъэщыгъ Пшызэ шьолыыр икультурнэ-просветительскэ гупчэу «Адыгэ Хасэм» хэт Барцо Рустам.

Зэрэхабзэу, хьакIэщым адыгэ джэгукIэу дахэр кIэух фэхуыгъ. Къэшъо пчэгукIэу иныр АР-м и Лъэпкъ музей ылупэ шагъэпсыгъагъ, къэшъокIо купэу «Абрекхэр» зыфилорэм хэтхэм ар зэрашагъ.

АНЦОКЪО Ирин.
Сурэтхэр: Анцокъо И.

Тюгъогогъо къэхъугъэр

Хьокло Светланэ Айдэмыр ыпхъур Прикубанскэ чыплэ коим зипащэр илэс 12 хъугъэ. Хульфыгъэ пстэуми мы лэнатлэр агъэцкэлъущтэп, ау къуаджэм щыпсэу-хэрэм зэралытэрэмклэ, Светланэ ар къыдэхъу. Районым икоммунальнэ хызмэт ыкли исоциальнэ къулыкхуэм ащылажьэзэ цыфхэм лоф адишлэным зыфигъэсагъ. Илофшлэгъухэри къыфэразэх.

— Пшъэдэклъыжьыр дэгъоу зэхешлыкы, лофым изэшлохын къыдэхъу, — хегъэунэфыкы Тэхъутэмыкхое чыплэ коим ипащэ игуадзэу Тальэкхэ Аскэр. — Лофтхэбзэ зэфэ-шъхьафхэм цыфхэр ахегъэ-лажьэх, къызэрелъэлхэрэмклэ лэпылэгъу аригъэкыным пылъ, чыплэ коим иадминистрация лутхэмкли, ищыклагъэ хъумэ, гупсэфыгъо къытимытэу, тилоф-шлэн дэгъоу зэхещэ.

Чанэу лоф зэришлэрэм даклоу Светланэ цыф гушлэбзыоу, сэмэркъэу хэлъэу щыт, щхьпэр ынэгъу клэлъ зэпыт, гушъаб. Ау ищылэныгъэ зыпштэрэм, гумэкли гукъауи бэ зыпхырыкыгъэр.

Светланэ къуаджэу Щынджые Трахьо Айдэмыррэ Нуриетрэ яунагъо къыхъухагъ. Ичылэгъоу Нэхэе Айдэмыркхъан иныбжы-клэгъум дэклауагъ. Бэрэ зэдэмы-псэугъэхэу ишъхьэгъусэ авари-ем хэклаудэш, сабий цыкклоу къафэхъугъэр игъусэу изакъоу

щтыр пхъэдзыккэ къыхахынэу агъэнэфагъ. Ишъхьэгъусэ ычыл-плэ еж пхъэдзым хэлэжьэнэу Светланэ лым елъялугъ. Ыкли машинаклэр къызэрэрихыгъэм икъэбар пчэдыжым къэнэфагъ. Джаш фэдэу а уахътэм Хуа-кломэ янасып къыхыгъ.

Клэлэ нахьыжэу Руслан гурыт еджаплэр къызеухым, Хабаровскэ ракетнэ дзэхэм къулыкхуэр ащыхыгъ. Кызе-гъэзэжым, тлэклурэ зызегъэ-псэфым ыуж, зэзэгъыныгъэм клатхи, дзэ къулыкхуэр илэси-щ-рэ Мэздэгъу щыхыгъ. Ар къыу-хи къызэкложым, ягъунэгъу Галинэ къыцагъ, пшъашъэу Даринэ къафэхъугъ. Ау бэ темы-шлэу зэгуремылоныгъэм ыпкэ къыкыкыкэ ныбжыккэхэр зэхэ-кыжыгъэх. Ащ ыуж Руслан Москва щылэжьэнэу зигъэзагъ, Даринэ цыкклур ятэжърэ янэж-рэ аплуштыгъ. Джыдэдэм Даринэ Краснодар дэт монтажнэ кол-леджым щеджэ.

Унагъом ишъхьэгъу

лэ псэуплэккэ къыхахи, Руслан еж иунэе лоф къыщызэлъу-хыгъ, хыльэхэр зэрищэщты-гъэх. Кавказым щыщ къэбэр-таехэр, чэчэнхэр илоф хища-гъэх. Хэушъхьафыкыгъэ дзэ операциер къызежыагъэм щыу-благъэу зэшъэогъу 12 хъухэу зэзэгъыныгъэккэ дзэ къулыкхуэм зыхатхагъ къэралыгъор къау-хъумэ ашлоигъоу. Зыдэщылэр янэ римылонэу Руслан ишъхьэ-гъусэ гушылэ пытэ ихыгъ. Светланэ нахьыбэм телефонккэ зыдэгущылэщтыгъэр иныс ары. Ащ яунагъо къэбархэр къыри-гъэлэуатэщтыгъэх. Мэзищ горэ тешлагъэу, Руслан ишъэогъу клэлэу чылэм щыщыр пчыхъэ хъугъэу ядэж къылухьагъ ыкли Светланэ ишъхьэгъусэ рищыгъ. Бэрэ къэтыгъэу, ышъхъэ еуфэ-хыгъэу ар унэм къыхажьыгъ.

Клэлэ нахьыжэу Руслан гурыт еджаплэр къы-зеухым, Хабаровскэ ракетнэ дзэхэм къулыкхуэр ащыхыгъ. Кызе-гъэзэжым, тлэклурэ зызегъэ-псэ-фым ыуж, зэзэгъыныгъэм клатхи, дзэ къулыкхуэр илэсищ-рэ Мэздэгъу щыхыгъ.

Москва щылажьэщтыгъэ Рус-лан Аиша зыцлэ пшъашъэм нэлуасэ фэхъуи, ар къыцагъ, сабий къафэхъугъ. Нэмыккэ къа-

Ныбджэгъоу къылухьагъэм Рус-лан зэрэщымылэжым икъэ-бар гомылу къафыхыгъэу къы-члэкыгъ.

Светланэ нысэм зыфитеом Руслан хэушъхьафыкыгъэ дзэ операциер хэлэжьэнэу зэрэ-кылауагъэр, дэклэ зэхъум зыпари янэ римылонэу къызэрэфи-гъэ-

Чанэу лоф зэришлэрэм даклоу Светланэ цыф гушлэбзыоу, сэмэркъэу хэлъэу щыт, щхьпэр ынэгъу клэлъ зэпыт, гушъаб. Ау ищылэныгъэ зыпштэ-рэм, гумэкли гукъауи бэ зыпхырыкыгъэр.

пытагъэр къылотэжыгъ. Свет-ланэ ыгу къыпызыгъ, клэлэу къэбар гомылу къэзыхыгъэр къыгъоти, ыккэ иккодккэ ащ къыфэзылотэжыгъэм ителе-фон номер къылихыгъ. Руслан къулыкхуэ дзэыхыщтыгъэ къэ-бэртэе клэлэу ар къычлэкыгъ. Бэрэ зыфитео уж ащ телефо-ныр къылэтыгъ ыкли Руслан къыщышыгъэр клэккэу къыфи-лотагъ.

«Кысыфэгъэгъу ащ фэдэу занклэу къызэрэслотэжырымклэ. Ростов шуклон фай, ащ нахьы-бэрэ сыкъэгущылэжышъуштэп». Светланэ иклалэ лыхъунэу ыублагъ. Ащккэ Тэхъутэмыкхое чыплэ коим ипащэу Нэужьрэ-кхэ Алыл лэпылэгъу къафэхъу-штыгъ. Светланэ ишъхьэгъу-сэрэ Ростов кылауагъэх. Лыхъон лофшлэнхэм яклэу къарало-жынынэу къагъэгъуагъи, къатлуп-

щыжыгъэх. Цыфхэр тхьаусы-хакло къафаклоштыгъэх. Руслан зэрэщымылэжым икъэбар зы-зэхыхыгъэм ыуж мэфэ 40 те-шлагъэу ефэндым джыназэ ышыгъ. Ау ныр ыгуккэ еуцуа-лэщтыгъэп.

Мэфэ заулэ тешлагъэу Свет-ланэ ителефон къытеуагъ.

— Мам, сэлам, сэры ар!

Светланэ телефоныр лэпы-зыгъ, нэпсыр ынэмэ къацхыгъ. Руслан псаоу къычлэкыгъ. Улэгъэ хыльэ тельэу ар сымэ-джэщым члэлыгъ. Зэуаплэм зэрэлухьагъэр янэ ымышлэу елпытэти, джынэс къыфитеуа-гъэп. Ным игушлуагъо гъунэ илагъэп.

Къом къызе-гъэзэжым, къур-мэн фашыжыгъ, псаоу къэ-кложыгъэ клалэм пае ефэнды-ми тхьэлъэу ышыгъ, цыфхэр гушлуакоу къафэклауагъэх.

Ыккэу къырыккылауагъэм Свет-ланэ бэрэ егупшысэщтыгъ ыкли еж иныбжыккэгъум къыщышы-гъэм фи-гъадэщтыгъ.

Апэ зыдэклогъэ лым игъусэу помидор ащэнэу Украинэм клөгъагъэх. Яшъэогъухэр аклы-гъухэу, машинитлуккэ гъогу те-хьагъэх. Яныбджэгъухэр апэ ишъыгъэхэу, ежхэр ауж итхэу клэхэзэ, хыльэзэщэ машинэ горэм ылаккэу къауи къызэу-цум, еутэкыгъэх. Светланэ ишъхьэгъусэ хэклодагъ, еж къэмынэхъэжэу сымэджэщым ащагъ, врачхэм ыпсэ хэккы-гъахэу къашлошлызэ, бзыльфы-гъэ ныбжыкклар псаоу къы-члэкыгъ. Ау тлурэ щымылэжхэу ны-тыхэм къэбар арагъэлугъагъ. Светланэ бэрэ сымэджэщым члэлыгъ, илэзныккэу тешлагъэу

зэтеуцожыгъ. Уахътэ тешы, иклалэ ты фэхъугъэм унагъо дишлэжыгъ, ятлонэрэу къыфэ-хъугъэ сабий сымаджэми ыуж итыгъ. Бэ Светланэ ушэтылэу зыпхырыкыгъэр, ау зэккэмэ анахь мэхъанэ зилагъэр лыхыл-благъэхэу, илофшлэгъухэу, игъу-нэгъухэу, ымышлэрэ цыфхэу лэпылэгъу къыфэхъуштыгъэхэм къапкырыкыгъэ гулэгъур ары. Ахэм непи шъхьащэ афешы.

Руслани ылэ зытеуцожым, хэушъхьафыкыгъэ дзэ опера-цием ыгъэзэжынынэу зэзэгъы-ныгъэм клэтхагъ. Ныбжыккэу ащ клэхэрэм ишлэныгъэхэмклэ адэгощэныр ипшъэрыл шъхьа-лэу зыфелъэгъужы. Светланэ ишъхьэгъусэрэ зэккэ зэуаплэм лут клалэхэм псаоу къагъэзэ-жынынэу афэлъах.

АКІГЪУ Разиет.

къэнэ. Уахътэ зытешлэм, Пчы-хьэллыкхуае щыщэу Хьокло Руслан дакло. Шъхьэгъусэр унэгъо лужъу къыхъухагъэу щытти, пынджлэж совхозэу Прикубанскэм илофышлэхэу къызэрэщэгъаклэхэм фэтэрхэр къазэрэратырэ зызэхыхым, ащ кылауагъэх. Псэупли зэрагъэгъо-тыгъ, а уахътэм сабыитлэу ялэ хъужыгъэ: апэрэм, Трахьо Руслан, тынэпосым ыцлэ ри-тыгъ, ятлонэрэу Мадин дэгъоу ыкли бзакоу къэхъугъ. Ар сымэджэщ зэфэшъхьафхэм бэрэ ащэщтыгъ, машинэ ямылэми Краснодар клоттыгъэх.

Светланэ ишъхьэгъусэ лоф зыщылэрэ бригадэм нэбгырэ 43-рэ хэтыгъ. А лъэхъаным пынджлэжхэм осэшхо афашы-щтыгъ. Зэ бригадэм машинэ къыфагъэшъуаши ар зытефэ-

Щылагэмэ ильэс 85-рэ хьуцтыгъэ

Хабзэм ищыф шъыпкъагъ

Исабыигуи тынчыгъэп, иклэлэгъуи кыныгъ,
Лыпкъым зеуцоми тхьагъэп.
Ау илофшлэн кыныгъэми,
Гухахь хигъотагъ.
Кыным кымыгъаштэу лэжъагъэ,
Хабзэм ищыф шъыпкъагъ,
Илофшлэнкли иунагъокли щысэтэхыплагъ!

Коцэгъу Ибрахим

Юрэ цыкыуэ ятэ заом ащи, кыгъээжъыгъэп.

Заор зыщыуцужьыгъэр зытефагъэр ежъ кызыщыхугъэ мафэмрэ сыхьатымрэ — жьоныгуаклэм и 9-м, сыхьатыр 9-м. Ильэситлу ыныбжыгъэ ятэ заом эклэм. Ятэ эклодылэгъэ нэмыцхэр зэрэзэхакъутагъэхэр лэжъэу игушлогъагъ, ихэгъэгу Теклоныгъэр кызыэрэдихыгъэми рыгушоштыгъ.

Унэу зычлэсыгъэхэри, тучанри, былымхэри, шыкузэклетхэри Коцэгъухэм алахыгъагъэх коллентивизацием игъом. Пхъэмбгъу унэу къафэнагъэр афэмы-

гъэпллы зэхъум, ар зэхарагъэхыгъэ ежъхэм алэ кыхьан унэ хашлыкыжыныу, ау ямурад къадэхуыгъэп, унэкьошэу лъэклизэхэм экклэ ашлудашыжыгъ. Зыгу кыагъуыгъэхэр зэхыхъахи, чырэ пчэгъурэ мэзым къафыхаци, шыхьафклэ унэ афашыгъ, бгъэни афытыралъхъажыгъ.

Нэу ащ фэдиз хъазабыр зыпшъэ кыдэфагъэр колхозым щылажъэмэ, нэдэпллыплэ зыщигъотырэ уахътэм пхъэу агъэстыштыр кыыхызэ, ошхышхом хеубытэ, плъыры-стырышхом еубыты, икьоу злэзэжынын ымылэклизэ хэужьыныхъэ, тхьабылуз хехы, жьы кышцэн ымылэклэу, сымэджэщыр иунэу

кхъэнэ. Унэ Иофыр экклэ зыпшъэ ифагъэр янэжъ, ау ащи ыныбжъ хэклотагъэу, ынэми къащыклагъ. Экклэми апэлудзагъэ хьурэр Юр. Пчэдыжърэ тхьачэт щырхэр ыгъэшхэн, сымэджэщым, нэужым еджаплэм клон фэягъ.

Джащ фэдэу я 10-рэ классыр кьеухы, зэпхыныгъэмклэ училищэу Ростов-на-Дону дэтым члэхъэ, щеджэ. Ятэшэу заом летчикэу хэтыгъэр улэгъэ хыльэ телъэу Москва госпиталми члэлыгъ, уни кышыратыгъэу дэсыгъ. Ау янэрэ ыш иклалэрэ афэшл нахъ благъэу Назрань зыкхъэгъэжъы. Бэрэ пэмылэу Налчык къэкложьы, связымклэ министрэу Иоф ешлэ. Ятэшым Налчык дэт университетми щыригъэджен ылъэклыштыгъ, ау ежъ Юрэ зыфэегъэ закъор апшъэрэ техническэ гъэсэныгъэ зэригъэгъотыныр ары. Ау ныр сымадж, ныжъым ылъэклыжырэ щылэп, уздэклорэ къалэм удэсыным фэшл мылкъу ищыклэгагъ.

Почтэм Иофшлэныр щырегажъэ, етланэ телевизорхэр ышлэжыныхъу Пэнэжыкыуае унэ кышызэлэуехы, нэужым

Иоф шашлэщтыгъэти ышлэщтыгъэх, зыр — мебелишыгъ, адрэр — псэолъэшлыным фэгъээзэгъагъ. Сыхьхэр силэпылэгъухэу тэгъдалошъ, Юрэ Москва макло ушэтынхэр ытынхэу. Ахэри етых, аштэ. Гъэмафэм мээитлурэ, кымафэм мазэрэ къэтызэ, илэсыхрэ къеджэ. Адыгэмэ мылкъушлоу ялагъэр помидорыр арыба! Тымышъхьахэу тылэжъагъ, сшы-сшыпхъухэр мыхъугъэмэ, а экклэри сэ сизакъоу сфэлъэклыштыгъэп, тызэдэлэжыгъ.

Юри еджагъ, уни тшыгъэ, сабийхэри тплугъэх, ащ даклоуи пэрытныгъэр слыгъэу сыклэлэгъэджагъ.

Кынэу ылъэгъугъэри Юрэ клэнчъ хъугъэп, илофшлэни уасэ кыфашыгъ: связым имастерыгъ, Урысыем почтэ зэпхыныгъэм илофшлэ гъэшлогъацлэ кыфагъэшъошагъ, щытхъу тхыльэу илагъэри бэ. Ау имыла-

Коцэгъу Юр

плъэклыштыр бэ. Ежъыри цыфхэмклэ дэгъугъэ, Адыгэкъалэ Иофшлэ клохэрэр зыдищэщтыгъэх, сэ сыклон зыхъуклэ «О автобусым екыалэ, мыдрэхэр Иофшлэм гужьоштых» — ылоштыгъ. Сэри ар тэрэзклэ слытэщтыгъ.

Районми, Адыгэкъали, республикэми лъытэныгъэшхо сиршъхъэгъусэу Юрэ кышыфашыштыгъ, непэ кызынэсыгъэми ащыгъупшэрэп, шлуклэ игугъу ашы. Ыпшъэкклэ Адам кызыэриуагъэу, районми къалэми купзешэу ялагъ. Ижъыклэ зэралоу «куп зезыщэрэр куп ыуас». Джащ фэдэ уасэ фашыштыгъ. Егъашли имые енэцыгъэп, тлэшъхытлуклэ къэдгъэхъагъэм тырыщылагъ.

Адыгэкъалэ къэкложьы, ащ зырегъэушъомбгъу.

Ростов щыдеджэщтыгъэ Хобта Анатолий Павел ыкьор Краснодар краимклэ телерадиобыт-техникэм игенеральнэ пэщагъэти, Юри ащ ригъэблагъи, я 5-рэ участкэм ипащэ фешлы. Ащ хахъэщтыгъэх телемастерскойхэу къуаджэу Пэнэжыкыуае, поселкэу Яблоновскэм, станицэу Динскоим, Адыгэкъалэ, Псыфабэ, Краснодар адэтхэр.

Нэужым илэситлурэ Москва щеджэнэу агъэклонэу кыралэ, ау Юрэ афаклорэп. А уахътэм унэр тэшлы, помидор тэгъэтысхъэ, а экклэм сэ сизакъоу сакъыхинэн ыдэрэп. Ящэнэрэ илэсым Анатолий Хобта тадежъ къэкло, Иофыр зытетыр кысело. Сэ теубытагъэ хэлъэу есэлэ зэрэклоштыр. «Кыюдэлэушта?» зилоклэ, «кыисэдэлэушт мызэгъэгум» есэлэ. Бориси Кими (сыхьхэр) кызыэрэделэщтхэри гурисэгъало. Ахэми Краснодар

гъэр орден, ари цыфмэ кыфагъэшъошагъэу щыт, цыфхэр арыба лъагъэу узылэтын зылэкыштыхэр. Непэ кызынэсыгъэм ащыгъупшэрэп, шлуклэ игугъу ашы. Типшъашъэу Сусанэ тлэклу гужьуагъэу, джэгур зыщыклорэ залэу цыфхэр зыщызэхэхэм зычлахъэм, лпы горэ къэтэджи кьеупчыгъ: «Нурет Султановнам урипшъашъэба?» ылуи. Ар кыгъэшъыпкъэжъыгъ. «Уянэу Нурет Султан ыпхъур клэлэгъэджэ дэгъугъ, шлу тлэгъуштыгъ, уятэу Юрэ Ибрахим ыкьор ежъ илофшлэн фэшъхъафэу, районымклэ купзеш, ахэр чылэдэхэмклэ щысэтэхыплэх». Пшъэшъэжъыем гушлуагъоу илагъэр жэкклэ къэплон умылэклыныу щытыгъ.

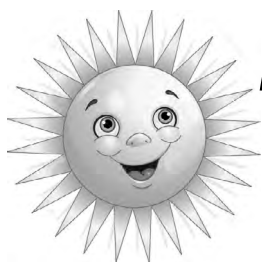
... Ежъ лым зыклэупчлэжъым, РСФСР-м изаслуженнэ клэлэгъэджагъэхэу Лыхъурэе Аюбэрэ Хьаныерэ яклалэу Лыхъурэе Адам кычлэклыгъ. Джащ фэдэ щысэу къэпхьын

Районми, Адыгэкъали, республикэми лъытэныгъэшхо сиршъхъэгъусэу Юрэ кышыфашыштыгъ, непэ кызынэсыгъэми ащыгъупшэрэп, шлуклэ игугъу ашы. Ыпшъэкклэ Адам кызыэриуагъэу, районми къалэми купзешэу ялагъ. Ижъыклэ зэралоу «куп зезыщэрэр куп ыуас». Джащ фэдэ уасэ фашыштыгъ. Егъашли имые енэцыгъэп, тлэшъхытлуклэ къэдгъэхъагъэм тырыщылагъ.

Клэлищ зэдэтплугъ: Налбый, Сусан, Рустам. Щыми Краснодар дэт политехническэ институтыр къаухыгъ, ялэгъухэм афэдэу щыри дахэу щылэныгъэм игъогу рыклоштыгъэх, ау кын кытфыкьоклыгъ, Рустам игъонэмысэу машинэ зэутэклым хэклодагъ. Тикын цыфхэм кыддалэтыгъ.

Лъытэныгъэ кытфэзышлэхэрэм экклэм «тхъашъуегъэпсэу» ясэлэ.

КОЦЭГЪУ НУРЕТ.
Пенсием щылэ клэлэгъэдж.
Пэнэжыкыуай.

Тыгъэнэбзый

Жьоныгуаклэм идэхэгъу

Илэсым иохътиплэмэ — гъатхи, гъэмафи, бжыхы, кIымафи ахэб-дзын гори ахэмытэу амали лъэкIи яI.

Ахэр зым нахы адрэр нахъ хъупхъэжъэу, цыфхэм кытэ-шлушлэх — тичIюпс зэфэдэу фэулэу. ЗэплъэкIыгъо тимы-фагъэу гъэтхэпэр ыкIи мэлъы-фэгъур кIуагъэх, джы гуфалпъэу дунаим ухаплъэмэ, къэтэбэ шхонтлабзэу, гур зыщэфэу, тичIюпс тIэмыгъэ-къэгъэгъэ мэлъу. Тыгъэр лъагъ, огур кьар-

гъо, жьыр къэбзэ гохы! Пхъэ-шхъэ-мышхъэхэр ыкIи хэтэ-рыкIхэр — бэлъджэр, поми-дор-нэшэбэгъухэр, бжын тхьапэ шхонтлабзэр, бжыныф шхъэ-хъураер, картофыр, къэбаскър кызылэхъу. Цумпэр пIонышъ, тэ тичIыгу кышыкIи, кышы-мыкIи, плъыжыбзэ зэкIэхъу-хъэгъэ дахэу хъои. ЩакIохэми щэфакIохэми яшIугъу, шхын псынклэу витамин закIэхэр нэ-рэ-лэрэм зерапхъох. Цыфым шIоигъо гъомылэр пкырыхъа-ным мэхъанэ иI, хэти псауныгъэ тIэнэу тэлъало.

Жьоныгуаклэм имэфэ гъу-

шъэ фабэ пэпчъ емызэщыжъ оредылохэу бзыухэм яджэгъу зэрэгъэфэжъу макъэ дунаир еIэты! Мэфэ ошIу нэфынэхэм пкIуачIэ кырагъэблы, клон-зы-плъыхъаным нахъ удехъыхы. Джащ фэдэ сыхъатыпэхэм Шхъэгощэ псыхъо чъэр ыма-къэ уклэдэлэу, иорхэм ухаплъэ-зэ, гупшысэр бгъазэу, зыбгъэ-псэфыныр зикласэр макIэп, ахэм сэри сачыщ.

Жьоныгуаклэм идэхэгъу зы-хэмыгъэнэу зылупщэн ыкIи зы-хэпщэн фае, ащ гури шхъэри кьеукъэбзых.

ДЗЭУКЪОЖЪ Нуриет.

ТекIоныгъэишхом и Маф

МэфэкIхэмкIэ бай дэд

Хэтрэ цыф лъэпкыкIи зынахъ лъапIэ щымылэр Мамырныгъэр, Шхъафитныгъэр, зэралъытэ-зэгурь-Ионыгъэр арых. Хэгъэгу зэишхом советскэ народым ТекIоныгъэр кызыщыдихыгъэр мыгъэ жьоныгуа-кIэм и 9-м илэс 79-рэ хъугъэ!

Къэмыхъужыныу ныбжьи ащ фэдэ тхъамыклагъо Тхъэм те-лъэу. Заохэр мы чIым текло-дыкIынхъэ, цыфхэр хэти, тыдэ щыи, тынчэу, зафэу щылэнхэу,

акъыли, амали, щэлаги зэфы-рлэу зэдэпсэунхэу тыфай.

Джашыгъум шъуи ли нахъ тилэщт, тимурад инхэми нахъ псынклэу заузенкIыщт.

Зыщыщ гъэтхэ мэзищымкIэ мэфэкI-хэмкIэ анахъ баир жьоныгуаклэр ары. И 1-р — гъатхэм ыкIи IофшIэным яй; и 9-р — ТекIоныгъэм и Маф.

Адыгэ ыкIи урыс тхэкIо цIэрылабэ кызы-хъугъэр жьоныгуаклэм и 9-р ары. Мы мафэр анахъ огул дэдэу, нэфынэу, гупсэфэу, чэфэу, фабэу мэфэпчъым хэт. Мы мафэм е мазэм къэхъугъэ нэбгырабэр зэчый дахэкIэ Тхъэр кызытэагъэх — усаклох, сурэтышIых, чыгулэжъ гъэшIэгъоных, режиссерых, актерых, шIэныгъэлэ-жых, врачых, Iэпэласэх, лъэпкыым паемэ — псэемыблэжых.

ЖьоныгъокIэ мазэр адыгэхэмкIэ нэшхъэи маклэр зыхэлъ: я XIX-рэ лIэшIэгъум щылэгъэ Кавказ заом ишIэжъ-шъыгъо Мафэ щыхагъэунэ-фыкIы.

Ау щылаклэр зы чIыпIэ итэп: кьиныр текIы, шIур къэкIуатэ. Шхъафит щылаклэм ылIапсэ мэпытэ; советскэ клэлэеджэкIо цыкIухэмкIэ мэхъанэшхо зилэгъэ мэфэкIэу — пионерхэм я Мафэ — жьоныгуаклэм и 19-м, ащ ыпалоу, цыф лъэпкыымкIэ осэшIу зилэ тарихъ лэ-

А. Гусев

жъэлэшхохэу — музейхэм я Мафи мыщ щы-хэтэгъэунэфыкIы. Арышъ, щэч хэлъэп, жьо-ныгуаклэр мэээ огул, ишъуаши дахэ, ыкуп-кIи ушъагъэ.

Адыгагъэр тэжъугъэгъэлъапIэ

Тэ, адыгэхэм, Тхъэр кытфэуапсэгъэу, лъэпкъ шэн-хэбзэ дахэхэр, зекIо-кIэ-гъэпсыкIэхэр, акъы-лыгъэр зэкIэ зыщыгъэу-нэфыгъэр — «адыгагъэ-кIэ» заджэхэрэр кыт-фигъэшхошагъ.

НэмыкI кавказ цыф лъэп-кыбэм ялытыгъэмэ, тэ зы-закъор ары лъэпкыцIэмкIэ зишэн-хабзэхэм яджагъэр ыкIи ар тарихъым хэхагъэ, адыгагъэр зы лъэпкыым илэгъу, ынап, иакъыл.

Тишэн-хэбзэ дахэхэм, анахъ шхъалэу щыт уинахъыжъ плъы-тэныр, бгъэшIоныр, уфэсакъы-ныр, шхъэкIафэ фэлшIыныр.

Нахъыжъ-нахъыкIэ зэфы-щытыкIэхэм гъунэ альафэу адыгэхэр кырэклох:

— нахъыжъым игъогупэ зэ-пачырэлп;

— нахъыжъ унэм кыхъэмэ фэтэдджых;

— ыпашхъэ нахъыкIэхэр щытIысыхэрэлп;

— нахъыжъым иланэ имы-лэгъу тIысырэлп;

— нахъыжъым ебгъуохэрэлп, гъогу раты; зыгорэкIэ фаехэ зыхъукIэ лъыджэхэрэлп, шхъэ-кIафэ хэлъэу, лъэкIох, клахъэ-хэшъ, яшIоигъоныхъэ рало.

Нахъыжъхэр — гъашIэ зыгъэ-шIагъэх, Iушых, гупкIэх, гукIэ-гъушIэх. Ахэм кьорэлъф-пхъор-элъфхэр ыкIи сабийхэр зэкIэ якласэх, ежъ Тхъэм кьаритыгъэ клэлэцIыкIухэри акуашъо тесэу аплух.

КIэлэцIыкIу-пшъэшъэцIыкIу хъупхъэхэми а зэкIэ кьагурылоу, ахэр шIу альэгъух, агъашIох, альытэх. Арыщтын зыкIалорэр «Жьыр зыщалъытэрэм, клэр щышIу». НэмыкI гущыIэжъ шIа-гъуи щыI: «Жьыр зыгъашIорэр цыфхэм шIу альэгъу».

Арышъ, клэлэцIыкIухэр! Зы-жъугъэхъупхъ, зыжъугъэлорышI! Джащыгъум, шъунасыпышIощт!

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр МАМЫРЫКЪО Нуриет.

А. Гусев

КIэлэцIыкIу үсэхэр

Лыбланэ хъушт

Мосэ тетIысхъэ кушхъэфачъэм. Икъоу ышIэрэп джыри чъакIэ. Къыфэмыгъэуцоу рельеэсажъэ, Къэфэхышъ, зэхеутыныхъэ.

Лы шъыпкъэу гъырэлп. Тыриутыгъ Iаеу Iэнтэгъур. Зэрэузыгъэр кымыгъэлъагъоу, IокIыжы, зи мыхъугъахэу.

Зебэджым, зэкIэ Iутыгъэхэм, АгъэшIагъуагъ:

— Мосэ хэлъ лыгъэ. ЩырыгушIагъэх

зыхэс хъаблэм; «Къэхъумэ хъушт ар лы!» — аIуагъ.

УАЙКЪОКЪО Рэмззан

Иушыжъый

Мосэ цыкIу еджэ тхылъым, Шъэожъыер Iушыжъый. ЗэкIэми гу альетэ. Сэнэхъатхэр кьелъытэх.

КIэхъопсы ар къухъэлъатэм, Щыбыынэу огу шхуантIэм. Фай мэшIокури зерифэнэу, Машинэ псынклэми исынэу. Теты шIоигъу хышхо уальэм, ИIэу къухъэм капитанэу.

ЕджэнымкIэ хъупхъэ дэд, Iордэгъазэу, гукIэгъушI. Iоф иIэу гупсэфыщтэп, Шхэщтэп ыкIи джэгъуштэп.

Мафэр кIуагъэ, лъэшэу пшъыгъэ. Лы ар хъушт, игъо къэсмэ.

Джыри кытекТуагъэх

Анахь лъэшхэр къэнэфэгъэх

Нэклибгьор зыгъэхъазырыгъэр БЗЭШУ Асхъад.

ПшъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретарыр
Тхьаркьохо А. Н.